

Date: 11thOctober-2026

KUNDALIK HAYOTIMIZDAGI SUN'IY INTELLEKT: BIZ
SEZMAYDIGAN TEXNOLOGIYALAR

Rozimatova Zuhrajon Ravshan qizi

Qoraqalpoq davlat universiteti Tarix fakulteti Sotsiologiya yo'nalishi 3-bosqich
talabasi

Ilmiy rahbar: QDU Ijtimoiy fanlar kafedrasi dotsenti

N.K.Zaretdinova

Annotatsiya: Ushbu maqolada zamonaviy jamiyatning kundalik hayotiga singib ketgan sun'iy intellekt (SI) texnologiyalari, ularning ishlash mexanizmlari va inson faoliyatidagi o'rni sotsiologik hamda ilmiy-tahliliy nuqtai nazardan yoritiladi. Maqola davomida tavsiya algoritmlari, biometrik xavfsizlik, aqlli yordamchilar hamda moliya va tibbiyot tizimlarida qo'llaniladigan neyron tarmoqlarining amaliy ahamiyati va sotsial oqibatlari atroflicha tahlil qilingan.

Kalit so'zlar: sun'iy intellekt, mashinali o'rgatish, neyron tarmoqlari, kompyuterli ko'rish, NLP, tavsiya algoritmlari, raqamli jamiyat, sotsial transformatsiya.

KIRISH

XXI asr texnologik taraqqiyotining eng muhim bosqichlaridan biri bu sun'iy intellekt (SI) va mashinali o'rgatish

(Machine Learning) texnologiyalarining jadal rivojlanishidir. Sun'iy intellekt tushunchasi ko'pincha ilmiy-fantastik

filmlar yoki murakkab robototexnika majmualari bilan bog'lansada, zamonaviy jamiyatda ushbu texnologiyalar

inson hayotining barcha jabhalariga ko'rinmas tarzda integral yechim sifatida kirib kelgan [1]. Sotsiologik nuqtai

nazardan olganda, SI nafaqat texnik vosita, balki insonlarning o'zaro muloqoti, axborot iste'moli va kundalik

turmush tarzini tubdan o'zgartiruvchi sotsial omildir.

Mamlakatimizda ham raqamli transformatsiya va sun'iy intellekt texnologiyalarini joriy etish davlat siyosati

darajasiga ko'tarilgan bo'lib, bu borada salmoqli ilmiy va amaliy ishlar olib borilmoqda [5]. Ko'plab

foydalanuvchilar kun davomida neyron tarmoqlari va algoritmlarga murojaat qilayotganliklarini anglamasliklari

mumkin. Smartfonni yuz orqali blokdan chiqarish, elektron pochta xabarlarining spam-filtrlari, navigation

xaritalardagi tirbandlik prognozlarini hamda ijtimoiy tarmoqlardagi lentalar — bularning barchasi SI algoritmlari

Date: 11thOctober-2026

asosida ishlaydi [2]. Ushbu maqolaning maqsadi kundalik hayotimizda keng qo'llaniladigan, ammo inson diqqatidan

chetda qoluvchi sun'iy intellekt texnologiyalarining texnik hamda sotsiologik asoslarini atroflicha o'rganishdan

iboratdir.

Kundalik hayotimizdagi sun'iy intellekt Sahifa 1 / 4

1. KOMPYUTERLI KO'RISH VA BIOMETRIK IDENTIFIKATSIYA

Kundalik hayotda eng ko'p duch kelinadigan, ammo oddiy holatdek qabul qilinadigan texnologiyalardan biri bu

— kompyuterli ko'rish (Computer Vision) va biometrik xavfsizlik tizimlaridir. Smartfonlardagi Face ID yoki boshqa

biometrik autentifikatsiya usullari chuqur o'rgatilgan neyron tarmoqlariga tayyorlanadi [3]. Sotsiologik jihatdan

ushbu texnologiyalar jamiyatda xavfsizlik darajasini oshirish bilan birga shaxsiy daxlsizlik va nazorat chegaralari

haqida yangi bahslarni keltirib chiqarmoqda.

Inson yuzini tanish jarayoni quyidagi ketma-ketlikdagi algoritmlar orqali amalga oshiriladi:

Tasvirni tutib olish va tahlil qilish: Qurilma kamerasi va infraqizil datchiklar yordamida yuzning uch o'lchamli

nuqtalari xaritasi shakllantiriladi.

Xususiyatlarni ajratib olish (Feature Extraction): Yuzning geometrik proporsiyalari, ko'zlar va burun

orasidagi masofalar raqamli vektor ko'rinishiga o'tkaziladi [6].

Neyron tarmog'i orqali solishtirish: Convolutional Neural Networks (CNN) yordamida olingan ma'lumotlar

saqlangan namuna bilan bir necha millisekundlarda solishtiriladi [3].

Shuningdek, shaharlardagi kuzatuv kameralari va yo'l harakatini tartibga soluvchi aqlli tizimlar ham aynan

kompyuterli ko'rish algoritmlari asosida transport vositalarining davlat raqamlarini hamda qoidabuzarliklarni

avtomatik aniqlaydi [6]. Bu texnologiyalar urbanizatsiya va aqlli shaharlar (Smart Cities) infratuzilmasining ajralmas

qismiga aylanib bormoqda.

2. TABIIY TILNI QAYTA ISHLASH (NLP) VAAQLI YORDAMCHILAR

Kundalik muloqot va axborot izlash jarayonida Natural Language Processing (NLP — Tabiiy tilni qayta ishlash)

texnologiyalari hal qiluvchi rol o'ynaydi [4]. Apple Siri, Google Assistant, Amazon Alexa kabi ovozli yordamchilar

hamda turli botlar inson nutqini tushunish hamda unga mos javob shakllantirish bo'yicha muloqot tizimlarini

yaratgan.

Date: 11thOctober-2026

NLP texnologiyalarining kundalik ko‘rinishlariga quyidagilar kiradi:

Spam-filtrlar va avtomatik saralash: Elektron pochta xizmatlari (masalan, Gmail) kelayotgan xatlarning

matnini tahlil qilib, ularni "Asosiy", "Ijtimoiy" yoki "Spam" papkalariga ajratadi [4].

Matnni avtomatik to‘g‘rilash hamda to‘ldirish (Autocorrect): Matn yozish jarayonida keyingi so‘zni taxmin

qilish va imlo xatolarini tuzatish zamonaviy neyron modellarga asoslanadi.

O‘zbek tilida NLP texnologiyalari: Hozirgi kunda o‘zbek tili uchun ham neyron tarmoqlariga asoslangan

avtomatik imlo va grammatika tahlilchilari hamda ovozli matnlarga ishlov beruvchi ilmiy ishlar jadal

rivojlanmoqda [7].

Kundalik hayotimizdagi sun‘iy intellekt Sahifa 2 / 4

3. TAVSIYAALGORITMLARI VA SHAXSIYLASHTIRILGAN KONTENT

Ijtimoiy tarmoqlar (Instagram, TikTok, YouTube) hamda striming platformalari foydalanuvchini platformada

imkon qadar uzoqroq ushlab turish uchun ilg‘or tavsiya tizimlaridan (Recommender Systems) foydalanadi [2].

Ushbu algoritmlar foydalanuvchilarning axborot iste‘moli odatlarini shakllantirishda muhim sotsiologik omil bo‘lib

xizmat qiladi.

Ushbu tizimlar asosan ikki xil usulda ishlaydi:

Kollaborativ filtrash (Collaborative Filtering): O‘xshash qiziqishlarga va xatti-harakatlarga ega

foydalanuvchilar guruhining ma'lumotlari tahlil qilinadi.

Kontentga asoslangan filtrash (Content-Based Filtering): Foydalanuvchi ilgari yoqtirgan yoki tomosha qilgan

kontentning parametrlari tahlil qilinib, shunga o‘xshash boshqa obyektlar ko‘rsatiladi [2].

Soha / Texnologiya SI Algoritmi Turi Kundalik Qo‘llanilishi

Ijtimoiy tarmoqlar Collaborative Filtering, Deep Learning Shaxsiylashtirilgan lentalar va tavsiyalar

Biometrik xavfsizlik Convolutional Neural Networks (CNN) Yuz va barmoq izi orqali blokdan chiqarish

Bank va moliya Anomaly Detection, Decision Trees Firibgarlikni aniqlash (Anti-fraud), Kredit skoringi

Tibbiyot va diagnostika Computer Vision, Pattern Recognition Rentgen va MRT tasvirlarini avtomatik tahlil qilish

4. MOLIYA VA TIBBIYOTDAGI KO‘RINMAS SUN‘IY INTELLEKT

Sun‘iy intellekt nafaqat ko‘ngilochar sohada, balki hayotiy muhim tarmoqlarda ham ko‘rinmas yordamchi

Date: 11thOctober-2026

sifatida faoliyat yuritadi. Moliya-bank tizimida anti-frod (firibgarlikni aniqlash) tizimlari orqali tranzaksiya

operatsiya vaqti hamda joyi soniyalar ichida tahlil qilinadi [8].

O'zbekiston bank-moliya sektorida raqamli texnologiyalar va sun'iy intellekt elementlaridan foydalanish orqali

mijozlarga avtomatik kredit ajratish hamda xavflarni baholash tizimlari keng joriy etilmoqda [8]. Tibbiyotda esa SI

algoritmirlari MRT va KT tasvirlaridagi kichik patologiyalarni erta bosqichda aniqlashga ko'maklashadi [1].

Kundalik hayotimizdagi sun'iy intellekt Sahifa 3 / 4

SOTSIOLOGIK TAHLIL VA XALQAROTOT TENDENTSIYALAR

Sun'iy intellekt texnologiyalarining kundalik hayotga kirib kelishi jamiyat sotsial strukturasi va insoniy

munosabatlarga bevosita ta'sir ko'rsatmoqda. Bir tomondan, SI insonning rutin vazifalarini yengillashtirsa, ikkinchi

tomondan, raqamli tengsizlik va axborot pufakchalari (Filter Bubbles) kabi yangi sotsiologik muammolarni yuzaga

keltirmoqda. Kelajakda sotsiologiya va texnik fanlar chorrahasida SI texnologiyalarining jamiyatga ta'sirini o'rganish

muhim ilmiy yo'nalishlardan biriga aylanadi.

XULOSA

Sun'iy intellekt allaqachon kelajak texnologiyasi bo'lishdan to'xtab, kundalik hayotimizning ajralmas qismiga

aylandi. Biz smartfon ishlatganimizda, yo'lda harakatlanganimizda, xarid qilganimizda yoki muloqot qilganimizda

fonda o'nlab murakkab mashinali o'rgatish algoritmirlari uzluksiz ishlaydi.

Insoniyat ushbu texnologiyalardan foydalanar ekan, ularning qanchalik qulaylik yaratishini tushunishi bilan

birga, shaxsiy ma'lumotlar xavfsizligi hamda raqamli etikaga amal qilish masalalariga ham alohida e'tibor qaratishi

zarur. O'zbekistonda ham ushbu sohani ilmiy va amaliy jihatdan rivojlantirish kelajakda yuqori texnologik jamiyat shakllanishiga zamin yaratadi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR (REFERENCES):

Chet el adabiyotlari:

1. Russell, S., & Norvig, P. (2020). Artificial Intelligence: A Modern Approach (4th ed.). Pearson.

2. Goodfellow, I., Bengio, Y., & Courville, A. (2016). Deep Learning. MIT Press.

3. Szeliski, R. (2022). Computer Vision: Algorithms and Applications (2nd ed.). Springer.

Date: 11thOctober-2026

4. Jurafsky, D., & Martin, J. H. (2023). Speech and Language Processing (3rd ed. draft). Stanford University.

O'zbekcha adabiyotlar va rasmiy manbalar:

5. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining Qarori. (2021). Sun'iy intellekt texnologiyalarini jadal joriy etish uchun shart-sharoitlar yaratish chora-tadbirlari to'g'risida (PQ-4996-son). Tashkent.

6. Zaynalov, N. R., & Abdullayev, X. M. (2021). Sun'iy intellekt va neyron tarmoqlari asoslari. O'quv qo'llanma. Toshkent: "Aloqachi" nashriyoti.

7. G'aniyev, A. A., & Rahmatullayev, M. A. (2022). O'zbek tili matnlarini qayta ishlashda sun'iy intellekt usullarini qo'llash.

Raqamli texnologiyalar va intellektual tizimlar jurnali, 2(1), 45-52.

8. Bekmurodov, A. Sh., & Tursunov, B. O. (2023). Raqamli iqtisodiyotda sun'iy intellekt texnologiyalaridan foydalanish samadorligi.

Iqtisodiyot va innovatsion texnologiyalar, 11(3), 112-120.

Kundalik hayotimizdagi sun'iy intellekt Sahifa 4 / 4

